

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԲԱՐԻՋԻ ՀԱՅԳԱՅԱՆԸ ԵՆԴԵՑԻՆ. — ՊԵՐՊԵՐ-
ԵԱՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆԻ ՔՄԱՆԵԻՆԵՐԻ ՄԵՍԵՍԿԻՆ.

«ՓԱՐՈՍ»-Ի ՎԵՐԵՐԵԻՈՒՄԸ.

— Պ. ԲԱՆԻՆԱՆԻՆ.

Բարիքի հայրիկան եկեղեցին. — Բարիքի հայ-
կահայ եկեղեցւոյն շինութիւնը ծրարքի ձեւէ
թաղանթանութեան ձեւի սկսած մասնէլ. Պ. Ման-
թաշեան գնած է արդէն հողը, ժամ կուժոն
փողոցին մէջ, 400,000 Ֆրանքի, ճարտարա-
պետ կարգաւ ի Մեծ Օրբերային կառուցիչ մե-
ծանուն Շարլ կարնիէի որդին, որուն պիտի
այխառակցի ծանօթ հայ արուեստագէտը, Պ.
Սոփոն Պէգերճեան:

Պերպրեան վարժարանի փառելիքով մեակի.
— Կիմանանք որ Պերպրեան վարժարանին
նախկին աշակերտները որոշեր են տօնել ի
մօտոյ այդ հաստատութեան քանակէն զամ-
եակը, որ կը լրանայ երկուսներ իկու Մաս-
նախումբ մը կազմուած է Պրոսպ մէջ՝ Պեր-
պրեան նախկին սաներէ, նախագահութեամբ
Օրմանեան պատրիարքին, որ մասնաւոր կոն-
գակով մը հրաւէր կը կարողայ բոլոր կրիստէր
ազգայիններուն՝ իրենց նիւթական աջակցու-
թիւնը շնորհել որդեց զի այդ հաստատութիւնը
շարունակ է, աւելի ընդարձակուած, իր ար-
դիւնաւոր գործունէութիւնը:

«Փարոս»-ի վերելուտը. — Պ. Յ. Ս. փոխար կը
ժանուցանէ՝ չըբարեակամով մը՝ թէ «Փարոս»
լրագիրը, զոր հիմնած էր Փահլերէի մէջ 1897ին,
պիտի վերստին սկսի հրատարակուիլ սեպ. 19ին:
«Մեր առաջին թուոյն վերապահելով, կը պը-
րէ Պ. Ա. փար, խօսիլ այն ամէն կարգադրու-
թիւններու վրայ որոնք այս անգամ հիմնա-
կան, կանոնաւոր եւ փայլուն պիտի ընեն մեր
թերթի վերելուտը, ներկայիս պարսին ու-
նինք ծանուցանել թէ «Փարոս» երկրորդ
չըբանի առաջին թիւի հրապարակ պիտի մըլէ
յառաջիկայ սեպտեմբեր 19ին 1901, եւ պիտի
հրատարակուի չարաթը երեք անգամ, երեք-
չաթիքի, հինգչաթիքի եւ չարաթի օրերը, նախկի-
նէն աւելի մեծ ծաւալով եւ եզրպատիս ու ար-
տասանմանի լաւագոյն գրիչներու աշխատակա-
ցութեամբ:»

Պ. Բաշինդարեան. — Պ. Գեորգի Բաշինդարեան
մտապիւր է քիչ օրէն մեկնիլ Բարիքի, իր նը-
կարներու ցուցանադէսը (132 Bd. Montpar-
nasse) պիտի փակուի ուրեմն ի մօտոյ, չնոնք
որ դեռ առիթ չեն ունեցած տեսնելու տաղան-
գաւոր արուեստագէտին գործերը թող փութան
այս վերջին մէկ քանի օրերէն օգտուիլ:

ԳՐԲԵՐ ԵՒ ԹԵՐԹԵՐ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՏԵԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ.

ՀՈԳԻՐ, ՎԱՀԱՆ ԹԷԳԵԱՆԻ —

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ:

Պատուոյ տեսանք եւ հույ մատուցը. — Կարգ մը
հայ թերթերու մէջ (քաղցրեւ մէջ՝ պէտք է
ըսել մասնաւոր) շատ մը աղտոտութիւններ
զետեղուեցան Պ. Խաթիւնդիւրի եւ իմ պահան-
ջովու կատարուած պատուոյ տեսանքին առթիւ:
Ինչու ստորագրութիւն չդնող կամ ստանունե-
րու ետեւ պահուրտող վատիւր ապուշուութեան եւ
ցածութեան կուտակուած պայար մը հրապա-
րակ նետեցին՝ «տաղանթ» անհետեւում ու
իւզոտ սերճախօսութիւնով մը Այնպիսի պա-
հու մը ուր հայ մտղոյուրդը, նորէն զարհու-
րելի ստորագրով մը ենթարկուած, պէտք ունի
իր բոլոր զաւկներուն ճիգին՝ որպէս զի իր
ցարեւոր թիւիւնան, եւ ոչ արամազորութիւն
կը դգամ, ոչ ատեն ունիմ, — զբաղած, շատ
աւելի լուրջ եւ աշխու ձեռնարկներով, — այդ
փառաշնորհներուն վրայ պէտք եղածն ըսելով:
«Անահիտ»-ու յաջորդ թիւերէն մէկուն մէջ
պիտի հրատարակուի վերջնական եւ ամբող-
ջական ուսումնասիրութիւն մը Պ. Պ. Գալ-
բաճեանի եւ Գայախանի եւ իրենց ամէն տե-
սակ մեղսակիցներուն հեշտութիւնը վերլու-
ծող, եւ այդ յօդուածը որ պիտի երևայ երբ
հանրային տեսակէտով շատ աւելի կարեւո-
րութիւն ունեցող կարգ մը գործեր աւարտած
ըլլամ, եւ երբ միանգամայն ճշգրտ ըլլամ
իւր մը մարտամատուցութիւններ պատուոյ
տեսանքին շուրջը վրաստող զեռուններուն մա-
սին, պիտի լրացնէ այն օգուտը զոր անտա-
րակուածի կերպով պիտի ունենայ այս պա-
տուոյ տեսանքը, երևան հանելով մեր ազգային
բարոյականին համար խորապէս վնասակար մը
հանրային գործունէութեան գէժ միջոց իտեղե-
ղատ հանդիսացող կարգ մը թունաւոր տարբեր,
որոնք անհրաժեշտ է որ ճանչցուին եւ զնջուին
վերջնապէս:

ՀՈԳԻՐ, ՎԱՀԱՆ ԹԷԳԵԱՆԻ. — Պ. Վահան Թե-
գեան, մին մեր նորագոյն գրականութեան
ամենէն ինքնատիպ եւ ամենէն նուրբ արու-
եստագէտներէն, հատորի մը մէջ — զոր ախղա-
սած է «Հոգի», — ամփոփած է իր ուսումնա-
ր եւ արձակ քերթուածները որոնց մէկ մասը
լոյս տեսած է «Մաղիկ»ին, «Անահիտ»ին եւ
արտասանմանի ուրիշ մէկ քանի թերթերու մէջ:
Այդ շատ սիրուն հատորին վրայ, ուր իրա-
պէս բանաստեղծ խառնուածք մը իր ներքին
բուրասանին բոլոր ծաղիկները, — ծաղիկներ
նուազկոտ շնորհի, — վայելչահիւս փունջով
մը ի լոյս է գրեթէ «Անահիտ» յառաջիկայ թի-
ւերէն մէկուն մէջ պիտի յայտնուէր տպագրու-
թիւնը:

Միութեան խնդիրը. — «Նոր Կենսք»-ի 14-րդ թիւէ կը պարտաւելէ նախօրոշուած մը որ կը յայտարարէ թէ Վերակազմակա Հնչակեան Կուսակցութիւնը անկեղծօրէն փափաքող է յեղափոխական մարմիններու միութեան, եւ թէ ինքը պատրաստ է ամէն զոհողութիւն յաճանաւորել, որպէսզի միութիւնը իրականանայ, այսպէսով որ իւրաքանչիւր կողմէ անկեղծ, անշահախնդիր եւ եղբայրական ճշտութեամբ ցոյց տրուի այդ միութիւնը կատարելու: «Նոր Կենսք»-ի այդ յօդուածը պարունակող թիւէը կ'երևար երկու օր առաջ «Անահիտ»-ի վերջին թիւէն, որուն մէջ փափաք կը յայտնէր որ Վերակազմակա Հնչակեան Կուսակցութիւնը, առանց ու ե. խորհուրդի կամ թելադրութեան ապաստելու, ինքնաբերաբար խորհած ըլլալով իր ճիշդութեան առաջինն ընել միութեան ինքնորոշ լուծումը: Այդ յօդուածով Վեր. Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ պատրաստ է մինչեւ իսկ ջնջել «Հնչակեան Կուսակցութիւն» անունը եւ դադրեցնել իր պաշտօնական հրատարակութիւնները, թէ իր կեդրոնական վարչութիւնը տրամադրէ է ամբողջութեամբ հրաժարելու՝ ապազայ միացում մարմնոյն մէջ սլաշան չստանալու խտառութեամբ: Վեր. Հնչ. Կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ միեւնոյն զոհողութիւններն ընդունին միւս Կուսակցութիւններն ալ, եւ նոր, ձուլուած, հզօր մարմին մը կազմուի, բոլոր հայ յեղափոխականներուն համակրութիւնն ու փափաքութեան իր վրայ կեդրոնացնող:

Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնը անյետախնդիր չայտարարած է մէկ քանի անգամ թէ համա-կիր է միութեան զգալաւորին եւ փափաքող աւելի իրականանայման: Սուսալի է ուրինք որ Վեր. Հնչ. Կուսակցութեան այս հրապարակային առաջարկը պիտի ընդունի հաճոյքով եւ պիտի ցոյց տայ զոտաբերութեան եւ համաձայնութեան այն ողիւր որ անհրաժեշտ է որպէսզի այսպիսի մեծ ձեռնարկ մը յաջողի: Յեղափոխական միւս մարմիններն ալ ու ե. պատճառ չեն կրնար ունենալ հիմա՝ Վեր. Հնչ. Կուսակցութեան այս առաջարկէն յօգուտելու, որպէսզի ընդհոյժի կատարել միութիւնը որուն կը փափաքէ ամբողջ ազդը:

Այս վարկեանիս, ահա որ կացութեան մը մէջ է նորին մեր հայրենիքը: Զարգերը վերակազմ են. վտարել մէջ է Աւստրալիա եւ վտանգը կրնայ տարածուիլ նորէն մեր դժբաղդ հողին մէկ ծայրէն միւսը: անհրաժեշտ է որ գործուն ուժերը՝ բոլոր ներքին երկրպագակութիւնները ջնջեն այլեւս, — անմիջապէս մէկ հարուածով, առանց ու ե. վարանուելու կամ կասկածանքի: «Նոր Կենսք»-ի յօդուածը գործնական կոչման ալ չէ ճշգրտ միութիւնը կատարելու համար. այդ եղանակը զոտար չէ

զոտել իրենց համար. իւրաքանչիւր մարմին մէկ քանի լիազօր ներկայացուցիչներ կը կարգէ իր վարիչներէն, այդ լիազօրները կը զուտարունակեն անկախ մը համաժողովի մէջ, իրենց իրրեւ ազակից եւ խորհրդական հաւորելովով միանգամայն մէկ քանի փորձառու հայասէր եւ իրապիւր գործիչներ, եւ անկեղծօրէն, եղբայրորէն կը վիճին այն բոլոր ընդհանուր շահերու վերաբերող խնդիրներուն վրայ որոնց վրայ պէտք կրնայ ըլլալ վիճելու, կը ճանչնան իրար եւ շատ մը անիմաստ թիրիքացու-թիւններ կը փարատին, ու կ'որոշեն այն ձեւը որով պիտի միանան կուսակցութիւնները, կը սահմանեն անունը զոր պէտք է կրէ միացեալ մարմինը, ինչպէս եւ անունը միակ օրինակի զոր այս պիտի ունենան, կը կազմեն վարիչ մարմին մը որ իր մէջ կ'ամփոփէ բոլոր կուսակցութիւններուն լաւագոյն գործիչները, եւ կը համաձայնին ապագայ գործունէութեան ընդհանուր ծրարքի մը մասին, ծրարքի մը որ համապատասխան ըլլայ հայ ժողովրդին ու երոպական քաղաքականութեան արդի կացութեանը, Զեմդիսեր թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ որոշ արդիւնքն այդպիսի համաժողովի մը, բայց նոյն իսկ ի՞նչ լաւագոյն ձեւով մը չյաջողի, միշտ մեծապէս օգտակար բան մը կատարած է ըլլան կուսակցութեանց ներկայացուցիչներն՝ իրարու մօտեցնելու եւ իրարու հետ խորհրդակցելով. ասուեալն, կրնան, — եւ պարտին. — համաձայնիլ ընդհանուր ծրարքի մը դրայ եւ խոտառայ իրարու որ այսուհետեւ համաձայնութեամբ գործեն, իրարու աջակցին ամեն պարագայի մէջ, եւ մեծ պարագաներու մէջ միասին շարժին անպատճառ:

Ասի անհրաժեշտ է. ազդը կը աղասէ այս միացման, կը պահանջէ զայն:

Միութիւնը անհրաժեշտ է, ոչ թէ, ինչպէս կարծողներ կան, զոհաբերութեամբ աւելի համար այն ամէն լաւն զոհող զոհող եւ բան մը երբեք չընող կարգ մը Հայերուն, որոնք միութեան պակասով պատարակ կը բռնեն իրենց ու ե. կերպով ու ե. գործի վրասնակցելու վտանգութիւնը արդարացնելու համար: Այսպիսի տեպարներով վարկեան մ'անդառ պէտք չէ որ կորսնենք ու ե. գործն մարմին, բայց գործուն մարմինները պէտք չէ չփոխեն անապօրութեան եւ անկեղծութեան ներկայացուցիչները կարգ մը որոնք Հայերու հետ որոնց «չէզոք» անունը կուտան ոչ թէ որովհետեւ ու ե. զգործունէութիւնն հետու են միացած, այլ որովհետեւ միւսին ցարդ չեն պատակած Հնչակեան կամ Դաշնակցական կուսակցութեան եւ զորմեծ եւ անկախօրէն, այդ չէզոք կամ աւելի ճիշդ անկախ գործիչներուն մէջ (ինչպէս ամէն ազգի մէջ կարելի է գտնել), կան որ անօգուտ չեն եղած ազգային դատին՝ առանց ճակատաբան վրայ կուսակցական անուն մը կրելու: Եւ եթէ այդ անկախ գործիչները կը փափաքեն որ յեղափոխական մարմինները միանան, ասի կ'ընեն:

միմիայն այն նպատակով որ մեր ազգային շարժումը, որուն համար իրենց անհատական ճիգը անուղղակի կերպով լրացուցիչ մը եղած է յաճախ, տեղի ունենալ այսուհետեւ աւելի ընդարձակ աւելի ճարտարօրէն հաշուուած, աւելի հզօր եւ արդիւնաւոր կերպով մը, հայ ժողովուրդին իր զահեմներուն զէմ պաշտպանելու գործին մէջ աւելի լուրջ, զբաւան, տեսական ուժ մը ցոյց տալու համար:

Յնդափոխական մարմիններու միութիւնը, կամ գոնէ համարալիս գործակցութիւնը, անհրաժեշտ է ուրեմն նոյն իսկ յնդափոխական գործին բարձրագոյն չափերուն տեսակէտով: Լսի, եւ կը կրկնեմ, որ հայ յնդափոխութեան մեծագոյն խոչընդոտը իր ներքին երկպառակութիւններն են եղած: Միութեամբ պիտի դադարին կծու վէճերը, փոխադարձ զրպարտութիւնները, որով մեր այլ եւ այլ յնդափոխական կուսակցութիւնները իրար տկարացնել ջանացած են սկիզբէն ի վեր: Միութիւնը պիտի առաջնորդէ մեր յնդափոխականները՝ աւելի չբլթանալ յնդութիւն, աւելի խաշնմութիւն դնելու իրենց գործունէութեանը մէջ. եւ ասկից գատ, միութիւնը մեզի համակրող օտարներու աջքն մեր ցեղին մէջ համերաշխութեան ոգիին բողոքովին բացառալ չըլլալուն ապացոյցը տալով, մեր ցեղին պատիւ բերող երեւոյթ մը պիտի ըլլայ եւ իր ներքին դժտութիւններէն վհատած, թուլացած, չուրած մեր ժողովրդին ալ խրախոյս ու հաւատք պիտի ներշնչէ:

Առնել եւ այն նկատմանը որոնք զիս կը մղեն մեծապէս զովիկի գտնելու վեր. Հին Կուսակցութեան առած քայլը, եւ փափաքելու որ այդ քայլը ապարդիւն չլինայ:

Ա. ՉՊԱՆԵԱՆ

— 00000 —

ՔԻՒՐՏԸ

— 0*0 —

Շար.

Այսպէս, գոնէ իմ ճանչցած տեղեր, Գրիգի եւ Հայու մէջ կը բաց լինեցաւ պարական որոշ կապերէն, հողեկցական խմոր մը եւս: Մեր մէջ ներկայացած «կրօնական խնդրակետը» մղտատուն ովկէան մը լինելէ աւելի գարնանային հեղեղատի մը բնութիւնն ունէր, որու անմիջապէս կը պղտոր կոհակներու մէջ, աւագ, թշնամին չէ վարամած միշտ եւ անզարգար ձուկ որսալ:

Բայց ի՞նչ, վերջերս թշնամին իր խարդախ միջոցներով մեր այս բարեկամական կապերը գրեթէ ամբողջապէս խլած է:

աստիճան խորութեան անգունը մը բացած էր մեր մէջ: Գիւրտը երկնային պատուհան մը եղած էր Հայուն եւ մեր քիւրտ զբացներու աջակցութիւնը վայելող հորիզոնը բնատանիքը հալածուած՝ օտարութեան մէջ հացի պատառներ կը մտարար:

*, *

1894-95ի ձմեռն էր, Հինգ տարուայ պանդուխտութենէ մը յետոյ բաղդ էի ունեցեր գառնալ ծննդացս գիւրդը, մեր զաղթալայն Պուլանդ գաւառին մէջ: Սասնոյ աղետաբեր գէպըն անցեր էր եւ այն արմատաց չտեսարան գաւառը լեցուած էր գաւառցի (Պուլանդցիները Սասունցիքը գաւառցի կը կոչեն) տէրպէտէր ելած ընտանիքներով, կղեւնադործութեան արհաւիրքն անցած էր ու կրտիքը ժամանակաւոր խաղաղութիւն մը: Թուրք կառավարութիւնը իր նենդ քաղաքականութեամբ «Արգարտութեան հետախոյզ» ուղի մը միջադնիւն եւ «Արգարտութեան» ձայնն երկրաշուկէն թանձր մառախուղին մէջ խեղդելու համար, Գիւրտին ներշնչած աւարտութեան եւ արեւմտութեան եռանդը մեղմացուցած էր: Իր յատուկ երախտագրտութեամբն ուղարկած էր Կարնոյ ծանօթ Միր-Ալայը Հասանին եւ Հայտարան քաղամարտի «աշիրաթ»ներուն մէջ, վարձատրելու. զանոնք, իրենց մատուցած հայաջինջ մեծ ծառայութեանը համար, Մարդապահութենէ գատ, ինչ չարիք որ Թիւրքն այդ ցեղերու միջոցաւ հասուցած էր Հայուն Միր-Ալային հաւատարիմ զինուորները պատճառած էին Գիւրտներուն: Աւարի, կողոպուտի եւ պատուր ըռնաբարութեան այնպիսի գործնական դաս մը տուած ու բերանին այդ քաղցրութիւններով այնպէս մը համեմատ էին, որ զժուար թէ կեանքի մէջ մոռցուէր: Գողը գողէն գողացեր եւ յափշտակողը յափշտակողէն յափշտակեր էր, իր առաւել ճարտիկութեան համեմատ՝ Գրիգին կ'արցունէր թէ ինչպէս տարաւ այս սակն չարիքները ի՞նչպէս կրցաւ հանգուծել այս անպատուութեան, եւ ան կը պատասխանէր թէ «Իր պատպան, իր հայր ճանչցածն էր իրեն չարիք պատճառողը, ինքը անպօրէ անոր առջեւ եւ իր ձայնն անկելի ուրիշներուն »

Եւ Թուրքը այս բողոքը կ'ընէր, իբրեւ թէ իր հիւ հպատակ Հայու միասնները դարմանելու համար, թէ՛ ինչ բարեխղճութեամբ բաժնուած էր իր քիւրտ աւարը Հայոց